



Edward Snowden Olayı'nın ABD-Rusya İlişkileri Üzerindeki Etkileri

Fatih SEZGİN
Turgut Özal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
fasezgin@hotmail.com

Özet

Dünya basını, 20 Mayıs 2013 tarihinden itibaren elindeki dört adet dizüstü bilgisayarla Hong Kong'a gelen Edward Snowden adlı otuz yaşındaki Amerikalı genci konuşmaya başlamıştır. Snowden'ı bir anda dünya gündemine taşıyan olay; Snowden'ın Amerikan Ulusal Güvenlik Dairesi'nde (U.S. National Security Agency-NSA) çalıştıktan sonra elindeki belgeleri The Guardian Gazetesi yetkililerine vermesi ve bu belgelerin yayınlanmasıdır. Bu ilk yayınlanan belgeler ABD'de çok etkisi yapmış ve ABD Çin'den (Hong Kong Çin yönetiminde olduğu için) Snowden'ın iadesini talep etmiştir. Çin ABD'nin sunduğu gerekçeleri makul bulmadığını beyan ederek Snowden'ı iade etmemiştir. Snowden da hemen Hong Kong'u terk ederek Rusya Federasyonu'na gitmiştir. Uzun bir süre Rusya'da Sheremetyevo Uluslararası Havalimanı'nın transit yolcu bölümünde kalan Snowden daha sonra Rusya'dan bir yıllık sığınma talebinde bulunmuş ve bu talebi de incelenerek kendisine sığınma verilmiştir. ABD ile önce Çin'i daha sonra da Rusya'yı karşı karşıya getiren bu olayda ABD her iki ülkeden de istediğini alamamanın hayal kırıklığını yaşamıştır. Geline nokta itibarıyla ABD bu olayda kaybeden ülke olarak kayıtlara geçmiştir. Bu çalışmada Snowden olayının genelde ABD dış politikası üzerindeki etkisi özelde de Çin ve Rusya ile olan ilişkileri üzerindeki etkisi ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Snowden Olayı, ABD, Çin, Rusya, NSA, Güvenlik.

The Effects of Snowden Case on Us-Russia Relations

Abstract

World media has started to speak about American Edward Snowden aged 30 who came to Hong Kong with his 4 laptops on 20th of May 2013. The case that made Snowden be one of the most important topic for world media was that after working for NSA Snowden gave U.S. National Security Agency's (NSA) documents to the authorities of The Guardian Newspaper and then published that documents in the newspaper. These firstly published documents made a shocking effect in US and US authorities wanted China to repatriate Snowden. China didn't repatriate Snowden to US claiming that the reasons presented by US were not reasonable for such an action. Meanwhile Snowden suddenly left Hong Kong and went to Russian Federation. After waiting for a long time in Sheremetyevo International Airport's transit passenger area, Snowden applied for asylum for one year and upon his request Russian Federation granted refugee status to Snowden. In this incident that made US to encounter first with China then Russian Federation, US was disappointed in not being able get what they wanted from both countries. As a result, US was recorded the loser of this case. In this study, the Snowden case will be studied in terms of its effect generally on US foreign policy and specifically on US-China and US-Russia Federation relations.

Key Words: Snowden Case, US, China, Russia, Security.

GİRİŞ

Her şey; The Guardian Gazetesi yazarı Glenn Greenwald'a gelen isimsiz maille başladı. Bu mailde, kendisini ABD gizli servisinde çalışan bir uzman olarak tanımlayan gizemli bir kişi Greenwald'a örnek teşkil etmesi ve bunları yayınlamaya ikna olması için birkaç dosya örneği gönderdi. Greenwald'a gelen bu dosyalarda ABD'nin sadece El-Kaide, Rusya, Kuzey Kore... gibi hedefleri değil kendi müttefikleriyle vatandaşlarını da dinlediği belgeleniyordu. Bunun da ötesinde ABD'nin II. Dünya Savaşı'ndan bugüne kadar geçen sürede bu bilgileri İngiltere ile düzenli olarak paylaştığı örnek vakalarla ispatlanıyordu. Bunun üzerine The Guardian'dan Glenn Greenwald, Ewen MacAskill ve belgesel yapımcısı Laura Poitras bu gizemli kaynakla görüşmek için New York'tan Hong Kong'a gitti. Hong Kong'da Mira Otel'deki tanışmadan sonra NSA eski çalışanı olan Edward Snowden adlı kaynak ziyaretçilerine yaklaşık bir hafta boyunca bildiklerini anlattı ve bu anlattıkları da 5 Haziran 2013 tarihinde ilk defa The Guardian Gazetesi'nde basıldı.

Snowden'in anlattıkları The Guardian'da yayınlanmaya başladıkça başta ABD halkı olmak üzere dünya kamuoyundan da tepkiler gelmeye başladı. Bunun üzerine 7 Haziranda bir açıklama yapmak zorunda kalan ABD Başkanı Obama; yüzde yüz güvenliğin yüzde yüz özel hayatın güvenliğini sağlamakla ve sıfır zahmetle mümkün olamayacağını ifade ederek özelde NSA'yi genelde ise ABD'yi savunmak zorunda kaldı. Hong Kong'da bulunan South China Morning Post gazetesi 12 Hazirandaki baskısında NSA'in 2009 yılından beri Hong Kong ve Çin bilgisayarlarına sızdığını ve buralardan bilgi topladığını yazdı. The Guardian 16 Haziranda ise NSA'in 2009 yılında G20 zirvesine katılan devlet adamlarını dinlediğini yazdı. The Guardian'da yayınlanan her yazı dinlenen ilgili ülkelerin ABD'ye tavır almasına yol açtı. Başına geleceklere tahmin eden Snowden 10 Haziranda kaldığı otelden ayrıldı ve İngiltere'ye gitmek istedi. Fakat İngiliz Havayolları Snowden'ı kabul etmedi. ABD 21 Haziranda Hong Kong'dan Snowden'ı alı koymasını istedi. Bunu anlayan Snowden 23 Haziranda Hong Kong'u terk ederek Moskova'ya uçtu. Moskova'da Sheremetyevo Havaalanı'nda bekleyen Snowden için ABD'nin tüm çabaları boşa çıktı ve Snowden ABD'ye iade edilmedi. 3 Temmuzda Moskova'dan Bolivya'ya uçan ve içinde Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales'in bulunduğu uçak; içinde Snowden'in olabileceği ihtimaline binaen Viyana'da indirildi ve arandı.

Gelinen nokta itibariyle Snowden'a Rusya'dan sığınma hakkı verilmiş durumda olup; Snowden Rusya'da yaşamaktadır. Snowden Olayı'nda ABD, Çin ve Rusya ile karşı karşıya gelmiş fakat her iki ülkeden de istediğini alamamıştır. Dolayısıyla Snowden Olayı aslında ABD'nin bir noktada istediğini alamadığı dünya kamuoyu nazarında da prestij kaybettiği önemli bir olaydır. Şuana kadar Snowden Olayı ile ilgili olarak yayınlanmış Nigel Inkster'e ait "Snowden'in İfşaatları: Mitler ve Yanlış Vehimler (The Snowden Revelations: Myths and Misapprehensions)" isimli bir akademik yayın ve Luke Harding'in 2014 yılında yazdığı Snowden Dosyaları: Dünyanın En Çok Aranılan Adamının Hikâyesinin İçyüzü (The Snowden Files: The Inside Story of the World's Most Wanted Man) kitabı mevcuttur. Dolayısıyla Snowden Olayı ile ilgili şuana kadar yazılmış akademik anlamda herhangi bir kaynak bulunmamaktadır. Bu çalışmada sadece Snowden Olayı anlatılmamakta; aynı zamanda bu olayın ABD-Rusya ilişkileri üzerine etkisi tartışılmaktadır. Söz konusu olayla ilgili şuana kadar akademik yayınların olmayışı mecburen bu çalışmayı gazete ve internet kaynakları ile sınırlı tutmuştur.

1. EDWARD SNOWDEN OLAYI

1.1. Edward Snowden Kimdir?

Dünya gündemini uzun bir süre meşgul eden ve ABD'yi hem iç politikada hem de dış politikada zor durumda bırakan Snowden 21 Haziran 1983 yılında Kuzey Carolina'da doğmuş ve Elizabeth City'de büyümüştür. Annesi Baltimore Federal Mahkemesi'nde çalışan bir kâtip, babası ise Pennsylvania'da yaşayan emekli bir sahil güvenlik memurudur (www.biography.com). Snowden, Orta Öğretimi yarıda bırakarak Arundel Community College'a bilgisayar öğrenimi için müracaat etmiştir. Daha sonra askere giden Snowden burada dört ay kadar özel kuvvetlerde eğitim almış ve ayağının kırılmasından sonra bu eğitimini de yarıda bırakmıştır.

Snowden'in NSA ile ilk 2004'teki ilk tanışması güvenlik uzmanı olarak işe başlamasıyla olmuştur (Leger,2013). Burada yaklaşık olarak on iki ay çalışan Snowden; çok gizli ve hassas bilgiler üzerinde (Sensitive Compartmented Information-SCI) çalışmıştır. NSA'yde işe başlayan Snowden daha sonra bilişim uzmanı olarak 2006 yılında Merkezi Haber Alma Teşkilatı (CIA) ile çalışmaya başlamıştır (Reuters,2013). Snowden daha sonra 2007 yılında CIA tarafından Cenova'ya diplomatik bir kimlikle gönderilmiş ve Snowden burada 2009 yılına kadar CIA için çalışmıştır. 2009 yılında CIA'den ayrılan Snowden, Dell ve Booz Allen gibi özel şirketlerde kısa süreliğine çalışmıştır(www.usnews.com). Burada özellikle altı çizilmesi gereken konu şudur: Snowden NSA'den resmi olarak ayrıldıktan sonra bile NSA'deki bilgi ve belgeleri elde edebilmek için çalışmaya devam etmiştir (Greenwald, MacAskill & Poitras, 2013) ve nihayetinde de 2012 yılında NSA'deki önemli belgeleri bilgisayarına indirerek kayıt altına almıştır.

1.2.Edward Snowden Olayı Nedir?

Soğuk Savaş Dönemi'nde ya da filmlerde görmeye alıştığımız gizli servis elemanlarıyla ilgili casusluk hikâyelerinden birisi 2013 yılının yaz aylarında yaşanmıştır. "Snowden Olayı(Snowden Case)" olarak dünya kamuoyunun gündemine oturan bu olay da istihbarat dünyasıyla NSA'de tanışan ve daha sonra da CIA'de analist olarak çalışan 30 yaşındaki Edward Snowden isimli bir ABD vatandaşı başrol oynamıştır. Snowden Olayı kısa bir sürede uluslararası ilişkilerin ve diplomasinin birinci gündemi haline gelmiştir. Tarih boyunca bu tür olaylar çok sık rastlanmıştır fakat Snowden Olayı'nın diğer sair casusluk veya bilgi sızdırma olaylarından farkı şudur: Snowden'in en önemli özelliği, çağımızda daha çok siber casusluk üzerinden yürütüldüğü bilinen devletlerarası istihbarat mücadelesini açıkça betimleyen ilk ajan olmasıdır. Snowden Olayı kısaca özetlenecek olursa ortaya şu tablo çıkmaktadır.

30 yaşındaki Edward Snowden, eski bir CIA teknik işler uzmanıdır. Özel Kuvvetler Komutanlığı'na girmek isteyen bir subay adayı olma yolunda, bir eğitim sırasında bacaklarını kırdığı için bunu gerçekleştiremeyen Snowden, daha sonra NSA'de görev almıştır. Bilgisayar konusundaki yeteneği ve uzmanlığı sonrası NSA'den ayrılarak CIA'de görev yapmaya başlayan Snowden, CIA'in sağladığı diplomatik kimlik ile Cenevre'ye gönderilmiş ve burada da bir müddet çalışmıştır. Cenevre'de diplomatik kimlik altında görev yapan bir CIA ajanıyken, gördüklerini ve yaşadıklarını halka anlatmaya ve ABD'nin izlediği istihbarat yöntemlerini kamuoyunun gözleri önüne sermeye karar veren Snowden, 2008 yılında göreve gelen Obama'nın da izlenen istihbari metodlar noktasında herhangi bir değişime gitmediğini görünce bu kararını uygulamaya geçirmiş ve gecikmeli de olsa 2013 yılı itibarıyla medyaya bilgi sızdırmaya başlamıştır. 2009 yılında CIA'den ayrılarak NSA'ye bağlı olarak iş yapan özel firmalarda çalışmaya başlayan Edward Snowden, en son Booz Allen adlı bir şirketin Hawaii ofisinde görev yaparken The Guardian muhabiri Glenn Greenwald'a ABD'nin istihbarat yöntemleri hakkında bilgi sızdırmaya başlamıştır. Hawaii'deki evini 1 Mayıs 2013 itibarıyla boşaltan Snowden, Hong Kong'a giderek ABD'yi terk etmiştir. Tam da bu noktada diplomatik hareketlilik başlamıştır (Tüysüzöğlü,2013).

Snowden, 20 Mayıs 2013 tarihinde yanında dört adet dizüstü bilgisayarla Hong Kong'a uçmuştur. Hong Kong'dan The Guardian Gazetesini arayarak görüşmek istediğini belirtmiştir. Bunun üzerine 1 Haziran 2013'teThe Guardian'dan Gleen Greenwood, Ewen MacAskill ve belgesel yapımcısı Laura Poitras Hong Kong'a gelerek Snowden ile görüşmüşlerdir. Snowden bu ilk görüşmede sadece konunun yüzeysel kısmı hakkında bilgiler vermiştir. Bu bilgiler 5 Haziran'da The Guardian'da ABD Telekom devi olan Verizon'un ABD resmi makamlarınca zorlandığı için milyonlarca müşterisinin kişisel veri datalarını NSA'ye verdiği şeklinde yayınlanmıştır. The Guardian Gazetesini 6 Haziran'da da Snowden'dan aldığı bilgileri yayınlamaya devam etmiştir. 6 Haziran baskısında NSA'in Google, Facebook, Apple ve diğer ABD şirketlerinin verilerine direkt erişimi sağlayan Prism adlı programından bahsetmiştir. Bu programı inkâr eden söz konusu şirketler sadece ABD hükümetine sınırlı erişim izni verdiklerini beyan etmişlerdir. 7 Haziran'da bir açıklama yapmak zorunda kalan Barack Obama bu iki programı savunmuş ve güvenlikle özel hayat arasındaki dengeye azami dikkat ettiklerini ifade etmiştir. Obama; "%100 güvenliğe ve aynı anda %100 kişisel hayatın korunmasına dikkat edemezsiniz. Şayet bu ikisi mümkün olsa bile bunun sonucu sıfır güvenliktir" sözleriyle programın haklılığını savunmaya çalışmıştır. Ayrıca The Guardian; İngiltere'nin NSA'i olarak bilinen GCHQ (Government Communications Headquarters) adlı biriminin Prism programına giriş izni olduğundan ABD internet şirketlerinin verilerine erişebildiğini de yazmıştır. 9 Haziranda Snowden halka hitap edecek şekilde bir video mülakatı hazırlamıştır. Bu mülakatta Snowden; "Kendimi saklama ihtiyacı hissetmiyorum. Çünkü yanlış bir şeyler yaptığımı düşünmüyorum" diyerek NSA'in Prism programı hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Snowden 12 Haziran tarihinde Hong Kong'daki South China Morning Post Gazetesine bir mülakat vererek bu şehirde kalmak istediğini belirtmiş ve akabinde de NSA'in 2009 yılından beri Çin bilgisayarlarına girerek onların verilerine ulaştığını söylemiştir.

Snowden, 23 Haziranda Hong Kong'dan ayrılarak Moskova'ya doğru yol almıştır. ABD'nin Snowden'ı iade talebine Çin; ABD'nin sunduğu belgelerin Hong Kong yasalarıyla örtüşmediğini beyan ederek vermemiş ve ülkeyi terk etmesine izin vermiştir. John Kerry Rusya'dan, 25 Haziranda Moskova'ya inen

Snowden'in derhal kendilerine iadesini talep etmiştir. Bunun üzerine Rusya Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov Snowden'in henüz Rusya sınırlarına ayak basmadığını ifade etmiştir. Lavrov'un bu açıklamasından sonra ise Putin, Snowden'in Rusya'da Sheremetyevo Uluslararası Havalimanı'nda olduğunu ve istediği ülkeye gitmekte de özgür olduğunu söylemiştir. Baş döndürücü diplomasi trafiğinin yaşandığı böyle bir ortamda Ekvator devlet başkanı Rafael Correa, ABD başkan yardımcısı Joe Biden'in kendisini arayarak Ekvator'dan sığınma talebinde bulunan Snowden'in talebine onay verilmemesini istediğini beyan etmiştir (Gidda, 2013).

Temmuz ayına girildiğinde Snowden olayı neredeyse otuz kadar ülkenin dahil olduğu uluslararası bir boyut almıştır. Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales Snowden'a destek vererek maskelerin artık düşmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu sözler yüzünden Bolivya Devlet Başkanı'nın uçağının diplomatik dokunulmazlığı kaldırılmış ve Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales'in uçağı Moskova-La Pas seferi sırasında Viyana'ya zorunlu iniş yapmak zorunda kalmıştır. Bundan sonra da uçak aranmıştır.

Avrupa ülkeleri Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales'in uçağının evine dönmesine izin vermemiştir. Fransa, Portekiz ve İspanya onun kendi hava sahasını kullanmasını yasaklamıştır. Bunun nedeni ise Washington tarafından aranan eski CIA görevlisi Edward Snowden'in uçakta bulunabileceği varsayımları olmuştur. Oysaki Evo Morales Moskova'da düzenlenen Doğalgaz İhracatçı Ülkeleri Zirvesi'nden dönüyordu. Olay arifesinde Bolivya Devlet Başkanı, kaçak istihbarat çalışanı ile ilgili durumu yorumlayarak siyasi sığınma talebini gözden geçirebileceğini söylemişti. Bir sürü Avrupalı devletlerin liderleri Bolivya Devlet Başkanı'nın bu ifadesine dayanarak Morales'in Snowden'i Rusya'dan yasa dışı şekilde götürme kararını verdiği sonucunu çıkarmışlardır. Bu nedenle onlar devlet başkanının uçağı için hava sahasını ve havalimanlarını kapatmışlardır (www.turkish.ruvr.ru). Yaklaşık olarak on iki saat boyunca Viyana Havalimanı'nda bekletilen ve devlet başkanının uçağı aranan Bolivya, konuyu Birleşmiş Milletler'e (BM) taşımıştır. Bunun üzerine 3 Temmuzda bir açıklama yapan BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon; Snowden'in dijital verilere ulaşma hakkını yanlış kullandığını ve kamu yararından daha büyük problemlerin ortaya çıkmasına vesile olduğunu ifade etmiştir(Arellano,2013). Ban Ki-Moon'un bu açıklamasından üç gün sonra önce Venezuela Devlet Başkanı Nicolás Maduro, Snowden'a insanî sığınma verebileceklerini belirtmiş ve daha sonra da Nikaragua Devlet başkanı Daniel Ortega şartların elvermesi durumunda Snowden'a sığınma hakkı verebileceklerini ifade etmişlerdir (Gidda, 2013).

Dünya kamuoyu Snowden Olayı ile uzun bir süre daha ilgilenmeye devam etmiştir. Bütün bunlar olurken önce 20 Temmuzda The Guardian'ın ofisindeki bilgisayarlar yok edilir ve akabinde de 18 Ağustosta Glenn Greenwald'un mesai arkadaşı David Miranda Heathrow Havalimanı'nda tutuklanır (Savage, 2013). Gelinek nokta itibariyle şuan Snowden Rusya'dan sığınma almış ve Rusya'da yaşamaktadır. CNN'in (Eshchenko, 2013) haberine göre Snowden Rusya'da web sayfası işi bulmuş ve bu işte şuan çalışmaktadır.

2.ABD DIŞ POLİTİKASI'NIN ANA HATLARI

ABD dış politikasından bahsederken öncelikle şu gerçeğin altının çizilmesi gerekmektedir: ABD kendisini "özel ve model bir ülke" olarak görmektedir. Amerika'nın kendini "özel bir ülke" olarak görmesinin temelinde "değerler idealizmi" ve "dinin hayatta çok etkili olması" yatmaktadır. Amerika'nın günlük hayatında dine önem vermesi şu şekilde analiz edilebilir: Dinin etkisi püritanizmin kökenlerine kadar gider ve Avrupa'nın laik toplumlarıyla çelişir; Amerikalıların yüzde 90'ı Tanrı'ya inandıklarını söyler, yüzde 40'ı da kiliseye gider. Özellikle Cumhuriyetçilerin siyasal söylemlerine dinsel referanslar egemendir. Reagan, aziz Matthieu'yü anar ve ABD'yi "tepede parlayan bir kente" benzetir(Reagan, 1997). Bu düşüncenin yakın tarihteki en mücessem örneği ise Baba Bush ve oğul Bush'un söylemleridir Baba Bush'a göre ABD soğuk savaşı, "Tanrı'nın yardımıyla" kazanmıştır. Oğul Bush ise terörizme karşı "Haçlı savaşını" haklı göstermek amacıyla Hıristiyanlık referanslarından yararlanmıştı (www.milligazete.com.tr).

Hurmi (2010: 56-81) ABD dış politikasının genel hatlarıyla şu ana hatlarla şekillendiğini ifade etmektedir:

Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikasının temelini dışarıdan gelebilecek "kötülükler" karşı korunma ve "dünyadan soyutlanma iradesi" oluşturmaktadır. Bu yaklaşım "Monroe Doktrini" şeklinde tezahür etmektedir. Amerikan Dış Politikasında "izolasyonist" bir damarın her zaman canlı kaldığı görülmektedir. ABD, kendi dışındaki dünyayı "karmaşık ve tehlikeli" bulmaktadır. Baba Bush Yönetimiyle birlikte bu karmaşıklık bir adım daha ileri gitmiş, dış dünya "düşman" olarak görülmeye başlanmıştır. Amerikan Yönetiminin akıl hocası Huntington'un ileri sürdüğü "Medeniyetler Çatışması" tezi de bu "düşmanlığa" işaret etmektedir. Amerika başka ülkelerle işbirliği içinde, barış ve diyalog çerçevesinde yaşamayı başaramamakta, kendi dışındaki ülkeleri "düşman" olarak gördüğü için sürekli olarak düşmanlarla savaşıyor, onları alt etme psikozu yaşamaktadır. ABD'nin Afganistan ve Irak işgalleri bu "düşman psikozu"nun en sıcak örnekleridir. Şimdi de İran ve Suriye'ye yönelik tehditleri bu düşman görme saplantısının yansımalarını oluşturmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin izlediği dış politikanın bir başka arka plan gerçeği ise "zoru görünce geriye çekilme" psikolojisidir. Eğer uluslararası bir sorunda işler kötüye gitmeye başlamışsa ve bu sorunda Amerikan çıkarı mevcut değilse, ABD'nin birden bire kendi içine kapandığı, uluslararası bir boyutu olan devasa bir sorunla hiçbir şekilde ilgilenmediği görülmektedir. Bosna'daki Müslüman katliamına ABD'nin çok uzun süre sessiz kalması ve dünyanın gözü önünde işlenen cinayetleri görmezden gelmesi, Amerika'nın çıkarının olmadığı hiçbir uluslararası sorunla ilgilenmediği ve kendi kabuğuna çekilmeyi tercih ettiği gerçeğini teyit etmektedir.

2.2. Edward Snowden Olayı'nın ABD-Rusya İlişkileri Üzerindeki Etkileri

ABD ile Rusya ve Çin arasındaki mevcut duruma bakıldığında ortaya şu şekilde bir tablo çıkmaktadır: ABD, dünyanın en büyük iki ekonomisi olarak Çin ile anlaşmazlıklar noktasında pozitif adımlar atmaya yönelmiş ve ABD Başkanı Barack Obama, bir süre önce Çin Devlet Başkanı Şi Cinping ile California'da bir araya gelmişti. Benzer şekilde Obama, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile de G-8 Zirvesi'nde buluşmuş, G-8 sonrası "iki ülkenin yapıcı işbirliği ile Soğuk Savaş zihniyetinin" aşılacağından bahsetmişti. Obama, daha göreve başlar başlamaz da Rusya ile ilişkilerde "yeni başlangıç" yapılması için adımlar atmıştı. Çin ise ABD ile "karşılıklı güven" ilişkilerini artırmak isterken, ABD-Rus istihbaratı arasındaki tarihi rekabet, Boston'daki bombalı saldırının ardından "birbirine yönelik keskin şüphelerin" devam etmesine rağmen karşılıklı işbirliğine doğru ilerlemeye başlamıştı (www.aa.com.tr).

Öncelikle burada belirtmek gerekir ki Obama Yönetimi, Snowden'ı kendilerine daha fazla zarar vermeden bertaraf etmeyi amaçlamaktadır. Zira Snowden'in bildiklerini açıklamaya devam etmesi durumunda ABD'nin küresel ve bölgesel müttefikleri ile dahi arası açılabilir. Nitekim Snowden'in şimdiye dek Guardian muhabiri Greenwald'a yaptığı açıklamalar, başta Fransa ve Almanya yönetimleri olmak üzere, müttefik ülkelerde dahi büyük bir endişe ve tepkiyle karşılanmıştır. Edward Snowden'in Hong Kong'a kaçmadan önce, ulaştığı tüm bilgileri dünya üzerindeki çeşitli sunuculara yüklediği yönünde bir açıklamada bulunması, onun ele geçirilmesinin ABD için ne denli önemli hale geldiğini kanıtlamaktadır. Zira Guardian'da çıkan haberler, daha şimdiden, ABD'nin birçok müttefiki ile ilişkisini olumsuz yönde etkilemiş ve yaşanan iltica krizi, Çin ve Rusya başta olmak üzere bu süreç çerçevesinde rol oynayan ABD'nin sistemsel rakiplerine bu ülkeye karşı ileri sürebilecekleri bir koz vermiştir.

ABD'den ayrıldıktan sonra önce Hong Kong'a giden Snowden, ABD Yönetimi'nin yoğun taleplerine karşın Hong Kong Yönetimi tarafından iade edilmemiştir. Snowden, Mayıs ayı başından 23 Haziran'da Moskova'ya gidene kadar Hong Kong'da ikamet etmiştir. Bu gerçeğin farkında olan Obama Yönetimi, Çin'i, Snowden'i kullanarak ABD'ye şantaj uygulamaya çalışmakla suçlamıştır. Çin'in siber saldırılarından şikâyetçi olduğu bilinen ABD, Çin'in Snowden'den bilgi sızdırarak kendisine karşı kullanmak istediğini de perde gerisinden de olsa dillendirmeye çalışmıştır. Çin ise, bu konuya fazlaca dâhil olmadan, Hong Kong'daki özel yönetimin kendine ait kuralları olduğunu ve bu kurallara müdahale edemeyeceğini belirterek, ABD'nin yaşadığı bu krizin Çin üzerinden okunmasına müsaade etmeyeceğini göstermiştir. Esasında Çin, kendisini dünyanın jandarması olarak gören ABD'nin yaşadığı bu krizden memnun olmuş olmalıdır. Yine de, Çin'in, Hong Kong Özel Yönetimi'ni sıkıştırarak Edward Snowden'in kendi topraklarından ayrılmasını sağladığı bilinen bir gerçektir. Snowden ise, bu süreç çerçevesinde medyaya bilgi sızdırmaya devam ederek, 23 Haziran itibarıyla Moskova'ya giden bir uçağa binmiş ve Moskova'daki Sheremetyevo Havalimanı'nın transit yolcu geçişi bölümünde ikamet etmeye başlamıştır. Snowden, Çin'den sonra (Hong Kong Çin'e bağlı bir özel yönetimdir) Rusya'ya

giderek, ABD'nin sistemsal rakipleri üzerinden hareket etmekte ve böylece Obama Yönetimi'nin tedirginliğini arttırmaktadır. Zira Snowden'in bu hamlesi, ABD'nin, Rusya ve Çin'e olan bağımlılığını arttırdığı gibi, bu ülkelerin ABD'ye karşı nisbi bir diplomatik üstünlük sağlamalarını da beraberinde getirmektedir. Yani Snowden, kendi kaçışını ve iltica hakkını, sistemsal bir krize çevirebileceğini Obama Yönetimi'ne kanıtlamaya çalışmaktadır. Bu yolla, Obama'nın, Rusya ve Snowden'e iltica hakkı vermeyi düşünen diğer ülkelere yaptığı diplomatik ve siyasal baskıyı kırmaya ve geleceğini garanti altına almaya çalışmaktadır (Tüysüzoğlu, 2013).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Öncelikle belirtmek gerekir ki ABD Snowden olayında izlediği politikadan ve bu politikanın sonucunda elde ettiği veya edebilecekken edemediği kazanımlardan dolayı ciddi anlamda eleştirilmektedir. Çünkü ABD, Rusya'nın Snowden'ı kendisine iade edeceği varsayımı ile hareket etmiştir. Rusya'nın ise Snowden'ı iade etmek yerine kendisine bir yıllık sığınma vermesi ABD'de soğuk düş etkisi oluşturmuştur. Bu şok gerek ABD medyasında ve gerekse senatosunda o kadar şiddetli bir sarsıntı meydana getirmiştir ki bu sarsıntı söylemlere de yansımıştır. Örneğin 02.08.2013 tarihli The New York Times'in manşeti "Meydan Okuyan Rusya" şeklinde olmuştur. Cumhuriyetçi senatör John McCain ise Rusya'nın Snowden'a sığınma vermesini "her Amerikalının yüzüne atılan bir şamar" olarak nitelendirmiştir. Diğer senatörler ise 2014'te Rusya'nın Sochi Kentinde düzenlenecek olan Kış Olimpiyatları'nın boykot edilmesini ve Eylülde St. Petersburg'ta yapılacak olan G20 zirvesinin de başka bir ülkeye alınmasını teklif etmişlerdir (www.dw.de). ABD cephesinde beklentiler bu şekilde olunca ve beklentilerin de tam tersi çıkınca haliyle ABD Snowden Olayında hata üstüne hata yapmıştır. Öncelikle ABD'nin Bolıvy Devlet Başkanı Eva Morales'in uçağının rotasını değiştirmek ve akabinde de inmeye mecbur etmek için Avrupalı müttefiklerini ayağa kaldırması ciddi bir hata olarak görülmektedir (Paul, 2013). ABD Snowden'ın bu uçakta olacağı varsayımına binaen uçağı indirmiş fakat uçakta Snowden'ın bulunmayışı ABD'yi hayal kırıklığına uğratmıştır. Uluslar arası hukuk kurallarını çiğneyerek Bolıvy Devlet Başkanı'nın uçağını indirmek ve arama yapmak Güney Amerika'da ABD'nin itibarını çok kötü bir şekilde etkilemiştir.

Rusya ise Snowden olayını çok akılcı taktiklerle kendi lehine çevirmiş ve ABD'nin hata üstüne hata yapmasını sağlamıştır. Örneğin Rusya medyası "Snowden Havaalanında İnsan Haklarını Avukatlarıyla Görüştü" manşetleriyle Snowden'ın söz konusu aktivistlerle görüşmesine karşı olduğu izlenimi vermiştir (Hujer, 2013). Hatta bu manşetlerle Snowden üzerinde Kremlin'e karşı bir ittifak oluşturulmuş izlenimi verilmiştir. Oysaki Rusya'nın yardımı olmadığı müddetçe o aktivistlerin Snowden ile görüşmelerinin mümkün olamayacağı da aşikârdır. Çünkü o görüşmede hazır bulunan kişiler arasında İnsan Hakları İzleme heyetinden Tanya Lokshina, ünlü Rus avukat Genri Reznik ve Vyacheslav Nikonov gibi isimler vardı. Bu isimler arasında en dikkat çeken ise Nikonov'du. Nikonov uzun yıllar Stalin'e dış işleri bakanı olarak hizmet veren Vyacheslav Molotov'un torunu olup ayrıca Putin'in Birleşik Rusya Partisi'nin de üyesidir. Rus dış politikasında çok etkili bir yere sahip olan Nikonov'un da bu halkada olması tesadüfü değildir. Dolayısıyla Rusya Snowden olayından da maksimum kazanç prensibiyle hareket etmiş ve dünya kamuoyu nezdinde ABD'yi küçük düşürerek istediğini almıştır. Başka bir açıdan bakıldığında ise Snowden'ın Rusya'ya gelmesiyle birlikte ABD-Rusya ilişkileri yine inişli çıkışlı bir hal almaya başlamıştır. Obama'nın Snowden Olayı'ndan sonra birinci önceliği Rusya ile ilişkileri dondurması olmuştur. Aslında ilişkilerin dondurulması bile ortada Suriye, ABD füze savunma sistemi, NATO'nun Libya'ya müdahalesi, KGB eski ajanı Viktor Buot... gibi konular varken ABD tarafından makul görünmese de zoraki bir politikaydı (Harding, 2014:397). Fakat Snowden Olayı'nın nihayetine bakıldığında ABD ciddi anlamda eli boş olarak bu olaydan çıkmıştır.

Sonuç olarak bakıldığında Snowden Olayı'nın ABD'yi Rusya ve Çin'e karşı tamamen eli kolu bağlı bir şekilde köşeye sıkıştırdığı aşikârdır. Bu durumdan ise hem Rusya hem de Çin son derece memnun görünmektedir. Bu olayın aslında en önemli sonuçlarından birisi de çok kutuplu dünya sisteminin kendisini daha güçlü bir şekilde hissettirmesi olarak değerlendirilebilir. Çünkü kendisini dünyanın

yegâne gücü gören ABD bu olayda istediğini alamamıştır. Bu noktada Rusya ile aralarında bir iade anlaşması bulunmadığını, buna karşılık Küba, Venezuela ve Ekvador ile ABD arasında böyle bir anlaşma bulunduğunu anlatan Kerry, Bir iade anlaşması olsa bile her hangi bir ülkenin Snowden için siyasi istisna yapabileceğini belirtmiş ve ABD'nin iki yıl önce Rusya'nın istediği yedi mahkûmu iade ettiğini hatırlatarak "Karşılıklılık ilkesi ve hukukun uygulanmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum" demiştir.

Inkster'in(2014:58) da belirttiği gibi bu tür sızdırmalar hep olacaktır. Bu sızdırma olaylarında aslında sızdırılan belgelerin ilgili ülkeler açısından ne kadar önemli olduğundan ziyade; o ülkelerin bu tür olayları kendileri için nasıl kullandıkları önemlidir. Dolayısıyla soğuk savaş döneminden bugüne kadar rakip olan ABD ve Rusya açısından olayın büyüklüğünden ziyade bu olay üzerinden karşdakine ne kadar zarar verilebileceği hesaplandığı için Inkster'in da dikkat çektiği gibi bir noktadan sonra bu tür sızdırma olayları çığırından çıkabilmektedir. Snowden Olayı da bu kategoriye girebilecek tarzda bir olaydır. Çünkü telekomünikasyon şirketlerinin abonelerinin dinlenmediği ülke neredeyse yok gibidir fakat bu olayda da görüldüğü gibi önemli olan bu tür sızdırmaların uluslar arası ilişkilerde nasıl kullanılacağıdır. Burada Rusya ve Çin ABD'ye karşı bunu son derece başarılı olarak kullanmışlardır.

KAYNAKÇA

Eshchenko, A.(2015, 5 Ocak). Edward Snowden Gets Website Job in Russia, Lawyer Says, <http://edition.cnn.com>

Paul,A.(2015, 5 Ocak). Russia-US Relations after Snowden, <http://www.todayszaman.com>

Anadolu Ajansı, (2015, 5 Ocak). Snowden ABD'nin açılımını zora soktu, <http://www.aa.com.tr>

Harding, L. (2014). *The Snowden Files: The Inside Story of the World's Most Wanted Man*. Guardian Faber Publishing.

Hurmi, A.B.(2010). Bush Ve Obama Karşılaştırması Çerçevesinde Amerikan Dış Politika Analizi, Alternatif Politika, Cilt. 2, Sayı. 1, ss.56-81,

Inkster, N. (2014). The Snowden Revelations: Myths and Misapprehensions.*Survival*, 56(1), 51-60.

Savage, C. (2015, 5 Ocak). Britian Detains The Partner of a Reporter Tied To Leaks, <http://www.nytimes.com>

Rusya'nın Sesi radyosu.(2015, 5 Ocak) Edward Snowden Yine Uluslararası Skandala Sebep Oldu, <http://turkish.ruvr.ru>

Chicago Tribune.(2015, 5 Ocak). Edward Snowden: Ex-CIA worker comes forward as leaker, says he was protecting 'basic liberties'.<http://reuters.com>

Tüysüzoğlu, G. .(2015, 5 Ocak). Post-Modern Bir Casusluk Hikayesinin Kahramanı: Edward Snowden, <http://blog.milliyet.com.tr>

Greenwald, G; MacAskill, E.; Poitras, L. (June 9, 2013). "Edward Snowden: The Whistleblower Behind the NSA Surveillance Revelations". <http://www.theguardian.com>

<http://usnews.nbcnews.com>

<http://www.biography.com>

<http://www.dw.de>

<http://www.milligazete.com.tr>

Leger, D.L. (June 10, 2013). "Who is NSA Whistleblower Edward Snowden?". USA Today.

Hujer, M., Neef, C. and Schepp, M. , (2013), Whistleblower Blues: Snowden Puts US-Russia Ties On Ice, <http://www.spiegel.de>

Gidda, M. (2013, 23 June). Edward Snowden and the NSA files – Timeline, <http://www.theguardian.com>

Nestor E. Arellano, UN chief calls Snowden, <http://www.itworldcanada.com/article/un-chief-calls-snowdens-expose-digital-misuse/82828>

Reagan, M. (1997). *The City on a Hill: Fulfilling Ronald Reagan's Vision for America*, Nashville:Thomas Nelson Inc.

McDougall, W. A.(1997). *Promised Land, Crusader State: The American Encounter With the World Since 1776*, Boston: Mariner Books, s.15.

LaFeber, W.(1994). *The American Age: U.S. Foreign Policy at Home and Abroad 1750 to the Present*, New York: Norton, s. 45.